

Поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя шляхом звернення до суду з позовом

Якщо між подружжям виникає спір щодо розміру належних їм часток, порядку або способу поділу спільного майна, то добровільний порядок поділу майна змінюється на судовий.

При поділі майна суду в першу чергу необхідно визначити його предмет, тобто те майно подружжя, яке підлягає поділу, п. 23, 24 Постанови Пленуму Верховного суду України від 21.12.2007 року № 11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя», яка є регламентуючим документом для судів України визначено, що не належить до спільної сумісної власності майно одного з подружжя, набуте особою до шлюбу; набуте за час шлюбу на підставі договору дарування або в порядку спадкування; набуте за час шлюбу, за кошти, які належали одному з подружжя особисто; речі індивідуального користування, в тому числі коштовності.

Відповідно до статті 57 Сімейного кодексу України (далі – СК) особистою приватною власністю дружини, чоловіка є:

- 1) майно, набуте нею, ним до шлюбу;
- 2) майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але на підставі договору дарування або в порядку спадкування;
- 3) майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але за кошти, які належали їй, йому особисто;
- 4) житло, набуте нею, ним за час шлюбу внаслідок його приватизації відповідно до Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду»;
- 5) земельна ділянка, набута нею, ним за час шлюбу внаслідок приватизації земельної ділянки, що перебувала у її, його користуванні, або одержана внаслідок приватизації земельних ділянок державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, або одержана із земель державної і комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації, визначених Земельним кодексом України.

Особистою приватною власністю дружини та чоловіка є речі індивідуального користування, в тому числі коштовності, навіть тоді, коли вони були придбані за рахунок спільних коштів подружжя.

Особистою приватною власністю дружини, чоловіка є премії, нагороди, які вона, він одержали за особисті заслуги.

Суд може визнати за другим з подружжя право на частку цієї премії, нагороди, якщо буде встановлено, що він своїми діями (ведення домашнього господарства, виховання дітей тощо) сприяв її одержанню.

Особистою приватною власністю дружини, чоловіка є кошти, одержані як відшкодування за втрату (пошкодження) речі, яка їй, йому належала, а також як відшкодування завданої їй, йому моральної шкоди.

Особистою приватною власністю дружини, чоловіка є страхові суми, одержані нею, ним за обов'язковим особистим страхуванням, а також за добровільним особистим страхуванням, якщо страхові внески сплачувалися за рахунок коштів, що були особистою приватною власністю кожного з них.

Суд може визнати особистою приватною власністю дружини, чоловіка майно, набуте нею, ним за час їхнього окремого проживання у зв'язку з фактичним припиненням шлюбних відносин.

Якщо у придбання майна вкладені крім спільних коштів і кошти, що належали одному з подружжя, то частка у цьому майні, відповідно до розміру внеску, є його особистою приватною власністю.

Поділ майна подружжя здійснюється в два етапи: по-перше, суд визначає розмір часток чоловіка та жінки в праві на майно, і, по-друге, здійснює поділ майна відповідно до встановлених часток. При визначенні розміру часток кожного з подружжя суд виходить з того, що відповідно до законодавства частки майна дружини та чоловіка є рівними (ч. 1 ст. 70 СК). Це правило не змінюється і в тому разі, якщо один із подружжя не мав з поважних причин (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу) (ч. 1 ст. 60 СК).

Разом із тим, законодавство встановлює два винятки із загального правила щодо рівності часток подружжя в праві на майно. Відповідно до цього суд може зменшити або збільшити частку одного з подружжя. По-перше, суд може відступити від засади рівності часток і зменшити частку одного з подружжя за обставин, що мають істотне значення, зокрема якщо один із них не дбав про матеріальне забезпечення сім'ї, приховав, знищив чи пошкодив спільне майно, витрачав його на шкоду інтересам сім'ї (ч. 2 ст. 70 СК). По-друге, суд може збільшити частку в праві на майно того з подружжя, з яким проживають неповнолітні або повнолітні непрацездатні діти, за умови, що розмір аліментів, які вони одержують, недостатній для забезпечення їхнього фізичного, духовного розвитку та лікування (ч. 3 ст. 70 СК).

Після визначення судом частки кожного з подружжя в праві на майно здійснюється другий етап — безпосередній поділ майна подружжя відповідно до цих часток, які належать кожному з них. Законодавство передбачає певні способи поділу майна подружжя. По-перше,

відповідно до ст. 71 СК суд може винести рішення щодо поділу майна в натурі. Такий спосіб застосовується щодо подільних речей, тобто речей, які можна поділити без втрати їх цільового призначення (ст. 183 ЦК). По-друге, суд може прийняти рішення про присудження майна одному з подружжя з покладенням на нього обов'язку надати другому з подружжя компенсацію замість його частки у праві спільної сумісної власності (частини 2, 4, 5 ст. 71 СК).

Верховний Суд України в пункті 25 постанови Пленуму ВСУ від 21.12.2007 № 11 проз'яснив, що вирішуючи питання про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, зокрема неподільної речі, суди мають застосовувати положення частин 4, 5 ст. 71 СК щодо обов'язкової згоди одного з подружжя на отримання грошової компенсації та попереднього внесення другим із подружжя відповідної грошової суми на депозитний рахунок суду.

За відсутності такої згоди присудження грошової компенсації може мати місце з підстав, передбачених ст. 365 ЦК, за умови звернення подружжя (одного з них) до суду з таким позовом (ст. 11 ЦК) та попереднього внесення на депозитний рахунок суду відповідної грошової суми.

У разі коли жоден із подружжя не вчинив таких дій, а неподільні речі не можуть бути реально поділені між ними відповідно до їх часток, суд визнає ідеальні частки подружжя в цьому майні без його реального поділу і залишає майно у їх спільній частковій власності.

Отже, якщо неподільна річ (наприклад, житловий будинок) не може бути реально поділений між подружжям, що, як правило, встановлюється на підставі висновку відповідної судової експертизи, а інший з подружжя не згідний отримати грошову компенсацію замість своєї частки, або інша сторона не бажає сплачувати таку компенсацію та, відповідно, попередньо не вносить на депозитний рахунок суду належну грошову суму, то суд визнає за кожним із подружжя право власності на належну їм частку в спільному майні без його реального поділу і залишає майно у їх спільній частковій власності.

У процесі поділу майна суди можуть одночасно застосовувати не один спосіб, а їх комбінацію: щодо одних видів майна застосувати поділ у натурі, щодо інших — передачу одному із подружжя з зобов'язанням певної компенсації другому, а треті види речей розподілити між сторонами з урахуванням їх вартості. Важливо зазначити, що вартість речей, які підлягають поділу, визначається на момент розгляду спору судом.

До розірвання шлюбу кожен із подружжя може вимагати поділу спільного майна у будь-який час. Позовна давність до таких вимог не застосовується (ч. 1 ст. 72 СК). Це правило підвищує можливості судового захисту майнових прав та інтересів подружжя. До вимог про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя після розірвання шлюбу, застосовується позовна давність у три роки (ч. 2 ст. 72 СК).

Куди звернутись

З позовом такого роду необхідно звертатись в суд за місцем розташування самого майна, або його основної частини. Якщо необхідно поділити, наприклад, три квартири, дві з яких знаходяться у м. Києві, а одна в Запоріжжі, то позов подавати треба саме до Київського суду. Якщо наприклад є три квартири у трьох різних містах, то позов подаємо за місцем знаходження найбільш цінного майна. Аналогічно потрібно діяти коли нерухоме майно знаходиться у різних районах одного міста. Якщо не дотримуватись цих правил, суд поверне заяву. Але це не перешкоджає повторному зверненню.

Вартість

Разом з позовом про розподіл майна треба подати підтвердження оплати судового збору. Розмір судового збору становить 1% від ціни позову, тобто від вартості майна на яке претендує один з подружжя, але не менше 0,4 розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб (640 грн.) та не більше 3 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (4800 грн.). Своєчасна оплата судового збору вкрай важлива для початку судової справи, і його несплата має важливі процесуальні наслідки.

Перелік та зразки необхідних документів

Позовна заява подається в письмовій формі.

Позовна заява повинна містити:

- 1) найменування суду, до якого подається заява;
- 2) ім'я (найменування) позивача і відповідача, а також ім'я представника позивача, якщо позовна заява подається представником, їх місце проживання (перебування) або місцезнаходження, поштовий індекс, номери засобів зв'язку, якщо такі відомі;
- 3) зміст позовних вимог;
- 4) ціну позову;
- 5) виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги;
- 6) зазначення доказів, що підтверджують кожну обставину, наявність підстав для звільнення від доказування;
- 7) перелік документів, що додаються до заяви.

Позовна заява підписується позивачем або його представником із зазначенням дати її подання.

Позовна заява повинна відповідати іншим вимогам, встановленим законом.

До позовної заяви додається документ, що підтверджує сплату судового збору.

Якщо позовна заява подається представником позивача, до позовної заяви додається довіреність чи інший документ, що підтверджує його повноваження.

Позовна заява, подана після забезпечення доказів або позову, повинна містити, крім зазначеного у частині другій цієї статті, відомості про забезпечення доказів або позову.

Позивач повинен додати до позовної заяви її копії та копії всіх документів, що додаються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб.

Строки розгляду позовної заяви

Питання про відкриття провадження у справі або про відмову у відкритті провадження у справі суддя вирішує не пізніше трьох днів з дня надходження заяви до суду або закінчення строку, встановленого для усунення недоліків.

Попереднє судове засідання повинно бути призначено і проведено протягом десяти днів з дня відкриття провадження у справі.

Суд розглядає справи протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі, а справи про поновлення на роботі, про стягнення аліментів - одного місяця. У виняткових випадках за клопотанням сторони, з урахуванням особливостей розгляду справи, суд ухвалою може подовжити розгляд справи, але не більш як на п'ятнадцять днів.

Порядок оскарження рішення суду першої інстанції

Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції повністю або частково.

Апеляційна скарга на рішення суду подається протягом десяти днів з дня його проголошення. Особи, які брали участь у справі, але не були присутні у судовому засіданні під час проголошення судового рішення, можуть подати апеляційну скаргу протягом десяти днів з дня отримання копії цього рішення.

Апеляційна скарга подається апеляційному суду через суд першої інстанції, який ухвалив оскаржуване судове рішення. Суд першої інстанції на наступний день після закінчення строку для подання апеляційної скарги надсилає її разом зі справою до апеляційного суду. Апеляційні скарги, що надійшли після цього, не пізніше наступного робочого дня після їхнього надходження направляються до апеляційного суду.

Поділ майна осіб, які офіційно шлюб не реєстрували

Якщо особи не перебувають в офіційно зареєстрованому шлюбі та в будь-якому іншому шлюбі, але проживають одною сім'єю майно, яке вони набули під час спільного проживання також є їх спільною сумісною власністю та підлягає поділу на рівні частини (ст. 74 СК). Але в даному випадку є певна специфіка. Суд повинен встановити факт спільного проживання, ведення спільного господарства і наявність взаємних прав і обов'язків у таких осіб, а головне потрібно встановити час початку такого проживання, щоб визначити, яке майно було придбано до нього, а яке після, що буває надзвичайно важко, якщо сторони не можуть нічим підтвердити свою позицію. Основним доказом у цьому випадку можуть бути показання свідків. Утім, останні не завжди можуть чітко вказати саме на факт проживання

однією сім'єю або спільного проживання. В такому випадку, перш ніж звернутися до суду, особа повинна чітко розуміти, чи достатньо буде лише показань свідків та чи зможуть вони підтвердити факт спільного проживання. Для доказування можна також подавати до суду фотографії, що вказують на спільне проживання (на підтвердження, приміром, спільного відпочинку, ведення побуту тощо).

Нормативна база:

Закон України «Про судовий збір»

Сімейний кодекс України;

Цивільний кодекс України;

Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» від 21.12.2007 № 11.

**Шевченківський районний відділ
державної виконавчої служби м. Київ**